

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diuimetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 17 Iuniu v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Se cultivámu spiritulu!

A grigi de corpu este o detorintia; inse pre candu corpulu este bine nutritu, incalditu, curatitu si chiar infrumsetiatu, e de lipsa, cá si spiritulu se-si capete nutrementulu, caldur'a si frumseti'a sa.

Unu pomu, pana ce nu se nobilitéza prin altuire, ori câtu se va curatí, totu selbatecu va remané, fructele lui totu acre si amara voru fi. Asia e si cu spiritulu; pana nu i-se nobilitéza natur'a, 'lu acoperu spinii, — passiunile — si fructele i suntu amara.

Spre nutrirea si formarea spiritului aflu dóua institute legate intre sene prin scopulu ce-lu au: **scóla** si **biseric'a**. si dóua midilóce corespundietórie: **instrucțiunea** si **religiunea**.

Este o dorere amara a percurge istori'a omenimei in inceputulu ei. Spiritulu necultivatulu nu presinta decâtu spini, ómenii nu au altu dreptu decâtu alu pumnului; de aci masse de popóra gramadite preste olalta seu adunate cá si turmele, pana se fia imprasiate si ér' gramadite prin altii.

Se ne aducemu aminte d. e. de Vandali, Goti, Huni, Avari, Mongoli, Tatari, Turci si alte popóra selbatece din dilele nóstre; se ne revocamu in memoria faptele oribile seversite de ele, necrutandu nici avere, nici onóre, nici viétia, nici cultura, — si vomu avé inaintea nóstra efectele spiritului neingrigitu. Câtea diferintia intre acestea si intre popórale civilisate! Nici chiar in teribilele loru duele, candu tóte passiunile fierbu si se debórda, ele nu uita a respectá dreptulu si umanitatea. Aceste suntu efectele spiritului cultivatulu!

Este deci unu adeveru constatatu, cá instrucțiunea si religiunea imblandiescu duritatea, móia si forméza caracterulu individiloru si a popóraloru. — Este o mangaiare a vedé, cumu la radiale culturai ómenii arunca fierulu, legandu-se mai aprópe intre sene, respectandu-se si ajutandu-se imprumutatu, — inaintandu scopulu umanitatii.

Éca necesitatea si missiunea scólei si a bisericiei.

I. Scol'a — instrucțiunea este educatóri'a spiritului, dar' nice decâtu o oficina, unde se faurescu arme si ajutória numai pentru viétia practica. — Adeveratu, cá cunoscintiele câstigate suntu totu atâtea fontane, din cari isvoresce si se póte scóte folosu practicu; adeveratu, cá prin scóle se câstiga midilócele unei vietie mai usióre; dar' scopulu nu e numai acest'a. — Déca scól'a ar' avé numai acést'a missiune, atunci ea ar fi numai o servitória a speculatiunei, ar cultivá numai capulu omului, uitandu cu totulu de anim'a sa. Cine are in vedere numai o astfelu de educațiune, acela voiesce a radicá astuti'a si sîretí'a vulpei preste prosti'a lupului din fabula.

Educațiunea are se petrunde si la anima; căci dice. Is. Ch.: „Omulu celu bunu din tesaurulu animei sale scóte celea bune, ér' omulu celu reu din tesaurulu animei sale scóte celea rele“ (Mat. 12. 35); si érase (15. 19): „Din anima esu cugetele celea rele, uciderele, adulteriele, furturile, marturiile mintiunóse si blasfemiele“. Aceste suntu, cari spurca pre omu.

De aici urméza scopulu duplu a lu scólei:

1. A latí orizonulu inteligentiei intru-o sfera pre câtu se póte mai estinsa; si:

2. A cultivá gradin'a animei. Buruienele nenobile — aplecarile spre reu — trebuescu smulse si sedite in loculu loru flori — sêntiemente nobile.

Atátu superiorii, câtu si discipulii trebue se-si dé silintia si se se unésca in asta missiune: unii cu consiliile — unde e necesitate — chiar si cu mustrari, ér' altii cu diliginti'a si ascultarea loru. Numai asia ne va incaldí sórele culturai adeverate!

II. Biseric'a — religiunea este mam'a animei si a conscientiei; de acea si ea trebue se petrunde in anima si se o incaldiésca. — Déca in scóla se plantéza sêntiemente nobile, religiunea trebue se le crésca. Florile, fora caldura si lumina dela sóre, nu se desvólta; nici sêntiemintele fora de sórele religiunei. — Cultur'a fora religiune trece in rationalismu, si apoi prea usioru in ireligiositate. Franci'a in 1793, candu se proclamase cultulu ratiunei, ne submite unu esemplu in asta privintia.

Spre a fi religiosu nu e de ajunsu dar' numai a merge la biserica, a sci principiile ei si ale crede, ci trebuiesce a incaldî anim'a!

Foculu, care in s. n. religiune trebuie se incaldîesca pre fia-qare adeveratu crestinu, este: iubirea; ea se demanda in totu loculu, si dela ea se face pendentu meritulu tuturoru lucrurilor. Fora iubire se nasce prea usioru fanaticismu religiosu, si s'au vediutu destule esemple dorerose despre tristulu efectu alu fanaticismului. Fantasi'a inferbentata, conscienti'a iritata si sedusa, judecat'a obnubilata facu cá faptele se tréca departe preste marginile moderatiunei si ale dreptului.

Remediu in contra fanaticismului ér' este educatiunea, carea luminéza intielesulu si judecat'a; asia dar' si de aici se vede, cá cultur'a, de parte de a fi contra religiunei,*) este o facia in calea ei, dar carea are a fi concomitata de religiune.

Negresitu si ómenii neculti potu fi religiosi, dar' cine se nu védia marea diferentia intre omulu si cultu si religiosu?

Din celea díse urméza unele detorintie: a) Parintii, cá obligati a-si cresce fii cátu mai bine, suntu detori a ingrigi de desvoltarea mintei si a animei loru, de cultur'a loru intelectuala si morala prin scóla si biserica. b) Numai puçinu au inse si fii detorintie. Pentru ostenele multe si grele ale parintiloru nu e de ajunsu a fi trecutu numai prin scóla, seau a-si fi cástigatu óre cari cunoscéntie utile, ci o anima buna trebuie se incoroneze greutatile crescerei. — Din acestea funtani va curge apoi ap'a via, din carea, déca va bé cineva, nu va insetá nice odata. —

Cu alta ocasiune voiu desvoltá mai pre largu ideile aici abia numai atinse.

Arseniu P. Bunea,
teol. abs. si invet. dirig. in Margineni.

Adunarea generala a invetiatorilor din Ungari'a de Sudu.

Inca la anulu 1860 unii din corifeii invetiatoriloru germani din Banatu, in frunte cu Iosifu Rill, actualulu redactoru dela „Ungarischer Schulbote“, se intielesera intre sene a luá mesurile necesarie pentru a infintia „Reuniunea invetiatoriloru banatieni.“

Pentrucá lucrulu se reésa cu atátu mai bine, Rill se inserciná a scrie celebrulu pedagogu din Germani'a, Dr. Adolf Diesterweg si a-lu rogá de svatu in privinti'a acést'a. Diesterweg li díse intre altele, cá deodata cu reuniunea se infintieze si o fóia pedagogica, carea cá organu alu reuniunei se stimuleze pre toti membrii ei la o activitate seriósá si se sustiena intre densii comuniunea ideiloru.

Cu tóte aceste caús'a stagná paná in Decembre 1867, candu apoi se infintia si reuniunea si fóia proiectata. Reuniunea se numi: „Reuniunea invetiatoriloru sudu-ungureni,“ — fiindu ca ministerulu nu voi se admitia odata cu capulu unu epitetu atátu de periculosu intregitati statului ungurescu, cumu erá adiectivulu „banatieni“; ér fóia se chiamá „Ungarischer Schulbote“, care ese si astadi. Reuniunea tiene in fiacafe anu o adunare generala, ér preste anu lucra in reuniunile ei cercuale.

Adunarea din anulu acést'a este a XI-a si se tiene in Reciti'a. Ni-s'au tramisu si nóue spre publicare invitatiunea si programulu adunarei. Le publicamu cu tóta placerea si amu dori, cá la adunarile acestei reuniuni se participe si invetiatori romani cátu de multi, se védia, se esamineze tóte si ce li-se pare bunu, se adópte. Observamu anume, ca reuniunea acést'a este un'a dintre cele mai respectabile in tóta Ungari'a.

I. Invitatiune

la adunarea generala a XI-a a invetiatoriloru sudu-ungureni, carea se va tiené in 17, 18 si 19 Iuliu 1877 in Reciti'a montana din comitatulu Carasiului.

Se aduce prin acést'a la cunoscénti'a publicului, cumu ca in sensulu statuteloru a XI-a adunare a invetiatoriloru sudu-ungureni din acestu anu, in urmarea invitatiunei amicabile a on. reprezentantie comunale din Reciti'a mont. se va tiené aici in dálele dela 17, 18 si 19 Iuliu 1877. La acést'a adunare subscrisulu presidiu invita cu stima membrii reuniunei, invetiatorii si toti amicii scólei fora diferentia de confesiune si nationalitate.

Pentru acést'a adunare invetiatorésca s'au insinuat daja urmatóriele teme:

I. Despartimentulu reuniunei din Hatzfeld:

1. „Contra casseloru de pastrare scolastice.“ Referentu: I. P. Wiener, profesorulu la scól'a civila din Hatzfeld.

2. „Cari obiecte de invetiamentu suntu a se delaturá, pentru a face locu industriei scolastice?“ Referentu Böszt, invetiatoriu in Ostern.

II. Despartimentulu reuniunei din Temisiór'a:

3. „In ce modu se póte transformá industria scolastica in obiectu de educatiune si instructiune?“ Referentu Franciscu John, invetiatoriu comunalu in Temisióra.

III. Comitétulu reuniunei:

4. „Reportulu scóleloru preparative a seminarului de invetiatori catra acést'a si vice-versa.“ Referentu Franciscu Jung, invetiatoriu la scól'a civila din Heufeld.

Totu odata rogamu cu stima pre p. t. referenti si pre toti acei participanti, cari dorescu a tiené disertatiuni, a insinúa cátu mai curundu temele d-loru din preuna cu tesele ce resulta dintr'inselu, pentru cá subscrisulu presidiu se le póta publicá.

*) A afirmatu acést'a unu Romanu candu-va? R.

La revedere fratiésca si cu voia buna in Reciti'a montana!

Cu salutare patriotica!

Temisióra-Josefinu, in 29 Maiu 1877.

Dela presidiulu reuniunei invetiatoriloru sudu-ungureni.

C. Schäffer,
presiedinte.

Franz Tietz,
secretariu.

II. Programulu

adunarii generale a XI-a a invetiatoriloru din Ungari'a de Sudu, carea se va tiené in Reciti'a montana la 17, 18 si 19 Iuliu 1877.

La invitarea reprezentantie comunale din Reciti'a montana comitetulu reuniunei invetiatoriloru din Ungari'a de Sudu a hotaritu a tiené a XI-a adunare generala in Reciti'a montana la 17, 18 si 19 Iuliu a. c.

In urmare a acesteia in Reciti'a mont. s'a formatu unu comitetu, carele

I. s'a insercinatu:

a) a ingrigi de unu localu potrivit pentru tienerea adunarii si pentru espositiunea recuisiteloru de invetiamentu;

b) a midiloci dela societatea calei ferate si de navigatiune pretiuri moderate de caletoria pentru participantii la acésta adunare;

c) a ingrigi de incortelarea si victulu participantiloru;

d) a organisa dupa adunari si in orele libere postmeridiane excursiuni in partile cele mai frumóse ale regiuniloru montane prea interesante.

II. Participantii la a XI-a adunare generala a invetiatoriloru din Ungari'a de Sudu au a se insinua prin epistole la presiedintele comitetulu localu, L. Mottl, in Reciti'a si a-i tramite totu-odata 1 fl. v. a. pentru cart'a de participare. Acei domni, cari dorescu a lua parte la banchetu, voru binevoi a tramite totu de odata pentru unu cuvertu 1 fl. 20 cr.

III. Totu membrulu insinuat la tempulu seu, va primi o carta de participare (dupa cumu doresce: cu cuponu ori fora cuponu pentru banchetu), programulu festivu si o carte de incortelare. Pe bas'a cartii de participare totu natulu se póte folosi in caletori'a sa de calile ferate pentru unu pretiu scadiutu.

IV. Spre a evita dificultatile de incortelare s'a impartitu Reciti'a in patru cercuri. Pre cartele de incortelare va stá, pre langa numele gasdei, numerulu casei si numerulu cercului de incortelare.

V. Sosirea din tóte partile a participantiloru va fi la 17 Iuliu 11 óre ante meridiane in Bocsia mont. Aci la gara va asceptá unu trenu separatu alu calei ferate vicinale montane din Reciti'a, carele va primi pre participantii si va continua caletori'a. Ajunsi la locul de petrecere din Bocsia montana, numitu „la ciuciuru“, va pausá 30 de minute pentru restaurarea óspetiloru.

Pre trenu voru fi si membrii comitetulu festivu localu, cari se potu cunoáce de pre pantlicele rosie de

la braçiu. Numai acei participantii au dreptulu de a poté caletori pre calea ferata vicinala montana dela Bocsia la Reciti'a si retour, cari se legitiméza la membrii comitetulu localu presenti prin „cart'a de participare.“ Sosirea in Reciti'a va fi la 1½ óre p. m. — La gar'a de aici participantii se impartu in patru grupe, dupa cele patru cercuri de incortelare, si numai decátu voru fi condusi la cortele de catra membrii sectiunei de incortelare.

VI. La 2½ óre p. m. participantii se stringu in sal'a dela Novotny, de unde voru fi condusi de catra membrii comitetulu localu, parte la hótelulu „Felix“, parte la cafenéu'a „Neff“, parte voru remané pre locu — spre a poté prandi bine si eftinu.

VII. Dela 4—5 óre p. m. se va tiené siedinti'a de comitetu in localitatile casinei (h. Felix).

Dela 5—6 óre p. m. siedinti'a sectiunii pentru literatur'a poporala si literatur'a pentru junime in scóla.

Dela 6—7 óre p. m. siedinti'a sectiunii de gimnastica totu in edificiulu scólei.

Dela 7—8 óre séra siedinti'a sectiunii de agricultura totu aici.

La 8 óre sér'a strinsura in sal'a dela Novotny, dupa aceea in gradina petrecere sociala si comersu de cantari.

VIII. In 18 Iuliu deminéti'a la 7 óre excursiune pre „Délulu crucii“, de unde se deschide privitoriloru unu aspectu admirabilu preste Reciti'a; locul de strinsura — scóla germana.

Dela 8—9 óre a. m. siedinti'a sectiunii de musica in sal'a dela Novotny.

La 9 óre a. m. se tiene a XI-a adunare generala a invetiatoriloru din Ungari'a de Sudu in sal'a dela Novotny. Dupa acést'a — banchetu totu aici.

Acei participantii, cari au tramisu pretiulu, primescu unu cuponu pentru banchetu, de carele se voru servi la platire.

Dupa banchetu visitarea etablisementelor sociala caliloru ferate de statu si excursiuni in giurulu Recitiiei, tóte sub conducerea membriloru din comitetulu festivu.

Ordinea detaliata a dílei se va afisiá de tempuriu in locul de strinsura.

La 8 óre séra concertu esecutatu de capela musicala montana si jocu in gradin'a lui Novotny.

IX. In 19 Iuliu se tiene adunarea generala a reuniunei invetiatoriloru din Ungari'a de sudu totu in aceleasi localitati si anume din caus'a plecarii preatimpuria a trenulu calei ferate — precisu la 7 óre de deminéti'a.

In acésta dí nu se tiene prandiu comunu, ci se va prandi cá la 17 Iuliu in ospetariele respective.

La 12 óre din dí strinsura la Novotny si plecare la gara. La órele 12½ p. m. pornesce caletori'a spre Bocsia pre calea ferata montana. Din Bocsia caletori'a se va continua pre calca ferata de acolo.

Cu acésta se termina activitatea comitetului festivu localu, carele nu va crutiá nici o ostenéla, pentru a indepliní acestu programu spre deplin'a indestulare a onoratiloru domni participanti.

Din caus'a impregiariloru intetítorie inse insista a rogá pre onorabiliu participantu se binevoiésca a nu amená insinuarea loru, càci la din contra nu va poté fi in stare a corespunde pre deplinu chiamarii, ce si-a luat.

Spre orientare: in comitetulu localu — sectiunea presidiala si de cancelaria pórtá la braçiu pantlice verdi, sectiunea de incortelare albe, éra sectiunea festiva si de ordine rosie.

Reciti'a in 14 Iuniu 1877.

Comitetulu localu:

Ludovicu Motti,
presiedinte.

Corespondintia.

Din partile ostice ale com. Satu-mare in Iuniu 1877.

Domnule redactoru!

In interesulu adevéruulu celoru scrise de mine in Nr. 18 alu „Scól. Rom.“ despre modulu, cumu se tracéza la noi invetiatorii, Ve rogu a-mi acordá puçinu spatiu in colónele acestui pretiuitu organu scolasticu pentru a convinge pre onoratu publicu, cumu-ca nu „informatiuni defectuóse si false“, nici „idei ficse“ — seau dóra „predilectiuni“ de a seduce si misificá opiniunea publica, m'au facutu a pasi in publicitate cu caus'a lui Michailu Chitulu, dupa cumu are placerea a afirmá d-lu Pordea, notariulu cons. scol., care in corespondinti'a sa publicata in Nr. 21 se face advocatulu acelu organu scol. incercandu-se a combate celea scrise de mine. D. Pordea se provóca la ordinatiunea cons. datto 16 Nov. 1875, prin carea se ceru dela d. protopopu informatiuni asupra lui Chitulu. Dupa aceea ne spune, ca informatiunile au fostu nefavoritórie, ca numitulu invetiatoriu e neglígentu, ca ar fi bine a se „inlocuí cu altulu“ si ca ven. cons. totusi l'a lasatu pana la finea anului — cá de proba etc. Tóta procedur'a acésta a fostu gresíta; càci singure informatiunile protopopulu nu au fostu de ajunsu spre a lipsi pre Chitulu de statiunea avuta. Erá corecta procedur'a, déca se facea investigatiune formala mixta prin protopopulu si suprefectulu concermentu si in façi'a locului, la carea se se fi ascultatu martori credíbili si neinteresati pre langa depunerea juramentulu, si la care apoi se-si fi potutu dá respunsulu seu si inculpatulu. Cumu se póte aduce o judecata drépta intre parti, neascultandu pre un'a si dandu crediementu numai informatiuniloru din ceealalta parte? Se cam scie, ca déca respectivulu informatoru nu este invetiatoriulu „omu bunu“, si informatiunile sale voru fi nefavorabile; din contra avendu-se invetiatoriulu bine cu protopopulu, nu are a-i mai pasá de nime, si asia fia progresu ori nu, numai informatiunea

se fia buna. Óre acésta insemnéza a inspectiuná scólele si a conduce pre invetiatorii?

Cumu-ca M. Ch. si-a implinitu cu scumpetate si acuratétiá chiamarea sa, se vede din „atestatulu oficiosu“, ce i-l'a datu insusi protopopulu la 21 Iuniu 1876, asia dara inante de a se tramite ultimele informatiuni, atestatu, in care se díce, ca M. Ch. e díligentu, a facutu progresu si e demnu de tóta recomandatiunea. Éca atestatulu respectivu:

Atestatu oficiosu.

In sensulu caruia subscrisulu oficiosu marturisescu cumu-ca d-lu Michailu Chitulu cá ordinariu invetiatoriu in comun'a H. Lapos in decursulu anului curinte cu elevii sei scolari in 21 Iuniu a. c. depunendu esamenulu II semestralu, acei scolari respundiendu la tóte propusetiunile cu tóta desteritatea receruta din tóte obiectele de invetiamentu propuse, de-unde s'a adevéritu díliginti'a si nesuinti'a respectivulu d-nu invetiatoriu in implinirea chiamarei sale invetiatorescu, prin urmare cá invetiatoriu destulu de desteru si calificatu e demnu de recomandatiune. — Datu G. Lapos, 21 Iuniu 1876.

Niceforu Osianu, m. p.
protopopu tractualu.

Óre cumu de nu consuna atestatulu cu informatiunile? In atestatu M. Ch. este laudatu pana la alu treile ceriu, éra in informatiune se díce „se se inlocuésca cu altulu“. Nu intielegu de locu acésta si ceru din nou esplicare dela d-lu Pordea, de cumu-va d-sa nu a voitu numai a netedí reulu. Vedeti, d-le red., acestea ni suntu „predilectiunile“, de cari viséza d-lu Pordea. Dar védia si ven. cons., ca nu e bine, a delaturá pre unu invetiatoriu fora o investigatiune formala.

Nu-ti mai intra nime in scóla preste totu anulu, si apoi totusi se dee asupra ta informatiuni conscientióse. — Asia s'a intemplatú si cu Chitulu. Si apoi d-lu Pordea mai are curagiulu de a ne face atenti se nu ne plangemu nici candu ne dóre. Au trecutu timpurile acelea, d-le Pordea. —

Mai incolo cele ce le díce d-lu Pordea despre Buciumi, éra si suntu necalite si neadeverate. Intrebe ven. cons. de d-lu vice-capitanu P. Dragosiu, in câte rônduri l'a rogatu Ch. de svatu, ca ce ar face spre a-si poté ocupá statiunea Buciumu, dupa ce a auditu, ca poporulu a cerutu in locu-i pre cantorele T. Indre cá mai bunu pentru ei, pentru ca, vedeti, acesta merge cu ei in cârcíma, nu-i pune „la glóba“ — ori de-si dau prunci la scóla ori ba, si in fine le mai iérta si din plata. D-nulu vice-capitanu i-a si apromisu, ca-lu va introduce in statiune fia si cu forti'a, numai se capete ordinatiune dela cons., fora de care inse a dísu ca nu se amesteca in lucru. Dar' apoi ce insemnéza cuvintele din decretu: „dispunemu“, „denumimu“ si „intarimu“? Apoi se nu dícemu, ca se

sanctiuneza pasiunile „comunardilor“? Sermane scóle si invetiatori! Mare si sublimu este scopulu vostru, dar' amara si batjocoritória este tractarea vóstra! De ve spuneti dorerile, vi-se respunde, ca latíti „informatiuni sinistre“, sunteti predomniti de „idei ficse si periculóse“, ca scrieti cu „colori negre“ in contra corporatiunelor etc. La acestea 'mi vine a esclamá cu poetulu: „Pana candu Dómne“?

Terminandu atragu din nou atentiunea Ilustratii Sale prea bunului nostru Episcopu si a ven. consistoriu asupra scóleloru nóstre, déca mai voimu a le sustiené in caracterulu loru „confesionalu“, apoi asupra agitaciunilor, ce se facu intre poporu si invetiatori, pre cumu si asupra denumirilor de invetiatori, cari trebuie se se intemple cu tóta stricteti'a.

Éra d-lu Pordea ar' face bine, déca cá notariu alu cons. scol. ar' esí cu unele propuneri salutare in caus'a invetiamentului, seau incaí cu privire la conferintiele invetiatoresci, la constituirea de reuniuni particulare in diecesa, a unei reuniuni diecesane, pentru carea in anulu trecutu s'au fostu compusu si statute, de cari inse acuma nu mai audímu nimica, etc. etc.

Pe asta cale 'Ti dau parol'a, d-le Pordea, ca ne vomu cúnosce si in publicitate si in persóna si ne vomu stringe man'a la olalta, impartasíndu-ne ideile si conclucrandu impreuna pentru ajungerea scopului.

Primesce, d-le redactoru, incredintiarea deosebitei mele stime.

S *)

Sciri scolarie.

(Visita scolará.) Atrei'a dí de Rosalii, in 17/29 Maiu a. c. fuseramu norociti a primi pre Ilustritatea Sa d-lu inspectoru reg. comitatensu de scóle Ludovicu Szeremley la scólele nóstre centrale capitale din Branu. Conversarea a fostu in limb'a romana.

D-lu inspectoru 'si esprimà bucuri'a:

1. Pentruca prenumeràmu „Scól'a Romana“ in 11 esemplare, càci invetiatorii braneni au prenumeratu separatu acésta fóia pedagogica — afora de 4 insi. „Nici noi Ungurii nu avemu o fóia pedagogica asia „buna cá ast'a“, díse d-lu inspectoru; „ast'a se plateste in adeveru se o prenumere fiacare invetiatoriu. Am in vedere partea pedagogica-didactica.“

2. Pentru propunerea limbei magiare — cetirea si scrierea.

3. Pentru tienerea in ordine buna a aparatelor scolastice si a arhivului scólei.

4. Pentru regularitatea, cu carea se tienu conferintiele invetiatoresci, precumu si pentru tienerea in

*) Precumu se vede, caus'a cu Chitulu este o adeverata „istoria scandalósa“. Dupa descoperirile de susu ne grabimu si noi a rogá pre Ilustritatea Sa D-lu Episcopu, cá se binevoiesca a dispune cea mai rigorósa cercetare si pre cei vinovati a-i trage la raspundere, ér invetiatoriului nevinovatu a-i dá deplina satisfaciune. Avemu mai multe epistole la mana, cari tóte sustienu, ca — „nu mai este de suferitu.“ R.

ordine buna a protocóleloru, a bibliotecei si a arhivului conferintiei.

5. Mai multu inse se mirà d-lu inspectoru de „Laditi'a lui Domnedieu“, o lada de caritate si pastrare pentru scolari, procurata de subscrisulu in anulu scolasticu 1874/5 prin contribuii din partea scolariloru mei din acelu anu.

Fusei intrebatu despre salariu si despre modulu, cumu ambla scolarii la scól'a. Ceealalta clasa (III) si acumu éra incuiata, si asia nu o potú vedé. (Pentru ce? R.)

Pentru regularea salarielor d-lu Szeremley a si emis unu ordinu in intielesulu legiloru. Dóra va veni odata si acelu tempu, candu se se bucare si bietii invetiatori de salarie potrivite si amesurate sarcineloru, ce au de a suportá! Acumu avemu sperantia.

Se facú amintire si de scoli comunale si adeca ca ar fi bine, cá scól'a centrala se se prefaca in comunala; inse acést'a nu e de lipsa, deórace incaperile suntu potrivite, apoi onorat'a eforia la cererea subscrisului a inzestratu scólele acestea astfeliu, incátu puçinu ar' mai fi de doritu. Éra incátu pentru salariu, acel'a in adeveru este lucrulu principalu; deci cá se nu se póta affá nici unu motivu pentru prefacerea scóleloru capitale gr. or. din Branu in scóle comunale, e de neaperata trebuintia a regulá salariile invetiatoresci in intielesulu legiloru scolastice; — acést'a este si póte fi uniculu motivu de prefacere.

Eu crediu, ba sum deplinu convinsu, ca brav'a eforia scolará, care a sciutu conduce si aduce scól'a pana la acésta stare imbucuratória de astadi, va sci si' se va silí totu cu acelu zelu si cu acea energia a delaturá si acestu obstaculu in interesulu comunu in genere si alu Branului in specia. Deci nu ar' fi bine a asceptá admonitiuni, ci in urm'a ordinatiunei venite deja se se reguleze salariile si apoi se se faca reportu, ca salariile invetiatoresci suntu regulate in sensulu legiloru.

Éta totulu pentru scaparea scóleloru centrale capitale din Branu!

Branu in 18 Maiu 1877.

T. Popu, iuvet. dir.

(Esamene.) In 17 si 18 Maiu a. c. se tienura esamenele de véra in unele comune branene.

La aceste esamene a fostu de faciá rev. d-nu protopopu Iosifu Baracu, insoçitu de prea onor. d-nu profes. Dr. Nicolau Popu din Brasióvu. Sfaturi parintesci, consultari si indemnari in favorulu scóleloru urmara in totu locul.

Buna, fórte buna impressiune a facutu si multa bucuria a causatu interesarea d-lui protopopu de salariile invetiatoresci si indemnulu seu, cá cu ori si ce pretiu ele se se amelioreze baremu din anu in anu, cá si salariile se fia amesurate legei, ér nunumai greutatile si pretensiunile.

Nu potemu deci, decátu se uramu d-lui protopop. Iosifu Baracu viétia indelungata si fericita pentru atát'a

dragoste, catra scóla si invetiatori, catra biserica si preotime si catra binele comunu in genere.

Domnii comisari si-au exprimat multiamirea loru fația de progresulu facutu sub impregiurarile locale. Totu asia a fostu si este si modest'a mea parere, inse rezervata pe langa urmatóriele observári:

1. **Catechismulu** nu trebuie se-lu invetie scolarii de rostu cá papagalulu, se tóce la cuvinte fora de nici unu intielesu per recitandum, si déca 'lu intrebri: ce intielege? tace cá pescele.

2. **Istori'a biblica** ar' trebui se se invetie cá istori'a, dar nu cá catechismulu cu intrebari si respunsuri necontentite, dupa cumu stau in carte. Istori'a biblica, care se propune astadi in scólele nóstre, e fórt defectuósa in tóta privintia si ar' meritá in adevéru o critica agera si rigorósa.

3. **Istorióele morale** lipsescu cu totulu.

4. **Limb'a materna.** Gramatic'a d. e. ori se propue de totu puçinu si fora exemple si asemanari practice, ori nu se propune de locu. Cetirea: fora observarea interpunctiuniloru, ceea ce este lucrulu principalu, cuvintele schimbate si pronunciate in unu modu nenaturalu. Din fiacare obiectu scolarii trebuie se respundie asia dupa cumu si vorbescu.

5. **Computulu.** Lauda si multiamita barbatiloru nostri de scóla, ca astadi avemu manuale destulu de potrivite pentru obiectulu acest'a; dar' dorere, ele se lasa la o parte si se propunu cele patru specie simple cu câte un'a, dóue seau multu trei teme, deprinse aprópe de esamenu, pro forma, cá spoiéla. Scolarii fora a-si face conclusinile dupa judecat'a loru, la ori ce tema adaugu indata: „prin adunare“, „prin subtrahere“, „prin inmultire“, „prin impartire!“ Atáta, e tóta conclusiunea loru.

6. **Scrisórea** se deprinde numai aprópe de esamenu; pe unele locuri scolarii cei mai buni scriu si pentru cei slabi. Dara apoi stilistic'a? . . . cá in palma!

7. Din drepturile si detorintie civile, gimnastica, exercitié militare, pomaritu, declamari, cantari, in partea cea mai mare absolutu nimicu. Atát'a mi-am tienutu de detorintia a observá acumu spre orientare pe venitoriu pentru tóte comunele.

T. Popu.

(Ordinea esamenelor publice) la scólele centrale romane gr. or. din Brasiovu cu finea anului scol. 1876/7. Esamenele scripturistice si orale de promovare se incepu in 9 Iuniu st. v. si duréza pana in 29 Iuniu st. v.

Se examinéza:

a) *La gimnasiu si la scól'a comerciala si reala:*
Luni in 20 Iuniu dela 8—11 óre a. m. clas'a I gimn., dela 3—6 óre p. m. clas'a I reala. Marti in 21 Iuniu dela 8—11 óre cl. II gimn., dela 3—6 óre cl. II reala. Mercuri in 22 Iun. dela 8—11 óre clas'a III gimn., dela 11—12 óre tóte despart. din cantari, dela 3—5

óre tóte despart. din francesa, dela 5—6 óre tóte despart. din gimnastica. Joi in 23 Iun. dela 8—10 óre cl. IV gimn., dela 10—12 óre cl. III reala, dela 3—6 óre cl. V—VII gimn. din relig., limb. rom. lat., elina, istoria. Vineri in 24 Iuniu dela 10—12 óre cl. IV si V de fete. Sambata 25 Iun. dela 8—11 óre cl. V—VII gimn. din limb. mag., germ., matem., sciintie nat. si logic'a, dela 3—6 óre cl. I si II comerciala.

b) *La scól'a primara (normala) de copii si de copile:* Joi in 23 Iuniu st. v. va face esamenu: dela 8—10 óre a. m. cu clas'a I de fete invet. P. Iuranu; dela 10—11¹/₂ óre a. m. c. cl. II de fete inv. Z. Butnariu; dela 3—4¹/₂ óre p. m. cu cl. III de fete inv. S. Cranga.

Sambata in 25 Iuniu st. v. va face esamenu: dela 8—10 óre a. m. cu cl. I de copii inv. I. Peligradu

„ 10—11¹/₂ „ a. m. „ „ IIa „ „ „ I. Aronu;

„ 2—3¹/₂ „ p. m. „ „ IIb „ „ „ G. Belisimu;

„ 3¹/₂—5 „ p. m. „ „ IIIa „ „ „ N. Oancea.

Luni in 27 Iuniu st. v. va face esamenu: dela 8—9¹/₂ óre a. m. cu cl. IIIb de copii inv. I. Dobrénu. 9¹/₂—11 „ „ „ „ IV „ „ „ D. Cioflecu. Esamenele in clasele primare se incheia cu cantari sub conducerea lui G. Ucenescu.

c) *Esamenele de maturitate:* 1) Esamenulu oralu de maturitate cu scolarii din cl. VIII gimn. va fi Luni in 27 Iuniu v. inainte si dupa prandiu. 2) Esamenulu oralu de maturitate cu scolarii din cl. III. comerciala va fi Marti in 28 Iuniu v. a. m.

Mercuri in 29 Iuniu v., dupa seversirea s. liturgii si dupa rogatiunea de multiamita in biserica s. Nicolae din Scheiu se ve incheia anulu scol. 1876⁷, cu cetirea classificatiuniloru si cu impartirea premiiloru in sala cea mare a gimnasiului.

La aceste esamene publice are onóre subscris'a directiune a invitá pre toti binevoitorii si amicii scóleloru. —

Brasiovu, 3 Iuniu s. v. 1877.

Directiunea scóleloru centrale romane gr. or.
I. Mesiot'a, directoru.

Apelu la Romani!

Guvernulu magiaru prin organulu seu a disolvatu comitetulu infintiatu aici pentru primirea ofrandelor in favórea fratiloru nostri din Romani'a, raniti in resbelu.

Inse sentimentulu umanitatii, iubirea si legatur'a de sange nu se disólva decátu odata cu viét'a!

In numele acestoru inalte si sante sântieminte, noi cá particulari, venimu a apelá, pentru ajutoarea fratiloru nostri raniti in resboiu, la toti acei'a, in alu caroru pieptu bate o fierbinte anima de romanu, la toti acei'a, in alu caroru nobilu sinu arde foculu sacru alu umanitatii, in fine la toti aceia, cari pentru

onórea seculului, in care traimu, dorescu triumfulu civilizatiunei asupr'a barbarismului.

Déca iubirea fratiésca ne face se imploramu dela celu de susu, cá fratii nostri din Romani'a se se in-tórca de pre campulu de onóre incarcati de isbanda si gloria, aceeasi iubire ne impune a veni in ajutoriulu acelora, cari au caditu pentru glori'a si viitoriulu némului romanescu.

Romani! Nu numai indatorirea sangelui, nu numai vocea charitatii cere dela noi acestu ajutoriu; acést'a o pretinde inca inaltulu oblegamentu, ce ni-lu impune civilizatiunea.

Seculi intregi au luptatu fratii nostri din Romani'a pentru lumina si lege contra barbarismului! Unu Mircea, unu Stefanu, unu Mihaiu au traitu si au moritu cu arm'a in mana la portile Europei, infrangundu populu barbariei si alu intunerecului.

Martora este istori'a, ca tóte popórale luminate ale Europei au admiratu si au bine-cuventatu in acesti eroi ai Romaniloru totu-odata si pre cavalerii eroi ai crestinismului.

S'ar poté acumu, Romani, cá noi cei mai de aprópe ai loru, noi, asupr'a caror'a inca s'au resfrantu radiele bine-facatórie ale victoriei loru, noi se remanemu nepasatori fačia cu aceia, cari vinu a continuá oper'a, ce au inceput'o gloriosii loru stramosi?

Urmatorii aru poté scrie cu dreptu cuventu pre mormintele nóstre: „Nepasatori de suferintiele fratiloru vostri, voi ati pangaritu numele ce l'ati portatu!“

Apelamu dara la toti Romanii dintre Tis'a si Carpati, la june si betranu, la avutu si la seracu, a dá fiacare obolulu seu pentru alinarea suferintieloru fratiloru nostri din Romani'a raniti in resboiu.

Apelamu cu deosebire la tine, Junime romana, garanti'a viitoriului si vasulu de auru alu sântiementeloru nealterate! Adu-ti aminte, ca antecesorii tei si-au pusu o pagina de auru in anelele poporului romanu!

Iá, Junime, si d'asta-data apostolatulu pentru a propagá ide'a cea mai santa, sântiementulu celu mai blandu si mai dulce, de-a aliná suferintiele celui ce-a remasu pe campulu de resboiu!

Ofrandele in bani se se adreseze d-lui Diamandi I. Manole, comerciante in Brasiovu; ofrandele in scama, bandage etc., onorabilei dómne Hareti Stanescu in Brasiovu. — Brasiovu, in 9 Iuniu 1877.

Ioanu Petricu, protopopu.

N. Strevoiu.

Diamandi I. Manole.

Ioanu T. Poppovits.

Dimitrie Ioncioviciu.

Nic. I. Baboianu.

Dr. I. Neagoe.

Nicolae T. Ciurcu.

Arone Densusianu.

Iuonu Lengeru.

Dr. I. Lapedatu.

Const. I. Poppasu.

G. Baritiu.

George B. Popp.

Constantinu Nicolau.

Iacobu Muresianu.

Noi apelamu la invetiatori, cari mai multu decâtu ori cine suntu chiamati a propagá ideea acést'a. R.

Varietati.

(Multiamita publica.) Pentru scól'a poporala romana gr. or. din San-Petru se facura urmatóriele daruri din partea unor zelosi si bravi barbati si anume:

1. Onoratulu si multu zelosulu notariu cercualu, d-lu Ioanu Cornea din Santa-Mari'a, care cu ocaziunea colectarei baniloru de dare, cercetandu scól'a nóstra si observandu, ca chiaru in ór'a intrarei d-sale se propunea geografi'a, constatandu pe de o parte greutatile cele mari la acésta lectiune, avendu a se desemná tóte pe tabl'a scólei, pe de alta parte lips'a absoluta de recuisite corespundietórie, binevoi a ne doná „Map'a Marelui Principatu Transilvani'a“, compusa de Spiridonu Fetti, edit. I.

2. Domnulu economu Ilie Erdebeni din Sacelu, constatandu ca o suma de elevi si eleve din scól'a nóstra suntu lipsiti, din caus'a seraciei, de carti, tabliti etc., binevoi a provedé pre elevi si eleve cu cele trebuintóse.

Deci pentru aceste daruri facute scólei nóstre subscris'a eforia scolara in numele scólei se sântetare deobligata a esprimá generosiloru domni donatori multiamita si recunostintia publica!!!

San-Petru, in 2 Iuniu 1877.

Pavelu Erdebeni,
parochu si presiedinte
alu efor. scol.

Gheorghiu Reitescu,
invetiatoriu cá secret.
alu efor. scol.

(Colonisarea Prairieloru in Americ'a de Nordu.)

„Prairie“ (a se ceti: „ai“ cá „e“) seu „Savanne“ (a se ceti: „nn“ cá „ní“) suntu siesuri imense, acoperite de iérba inalta si ici colea de grupe de arbori. Savaniele cele mai mari suntu in teritoriulu riului Mississipi (45—50.000 mil. □). In Americ'a de Sudu siesurile aceste se numescu „Llanos“ (= Lianos) si „Pampas“. Este interesantu a sci, cumu se coloniséza Preriele din Americ'a de Nordu. Candu se forméza o comuna nóua in Prerie, poporatiunea ei se compune la inceputu din ómenii cei mai depravati, imbracati fantasticu, cu fisionomie din cele mai marcante. Nime nu scie, de unde au venitu, cu ce s'au ocupatu mai inainte, ce sórte i-a adusu aici. Muieri si copii mai nu se vedu, ci numai barbati, ce se aduna de prin tóte statele unite, ómeni desperati, esistentie catilinarie, jocausi falsi, coscari si aventurari de totu feliulu, cari vinu aici spre a-si „face bani“ pe ori ce cale, anorabila ori nu — totu atât'a. Ei se instaléza in bordelele pentru beuturi si jocuri, cari se insira unulu langa altulu. Beatur'a loru comuna e vischi, adeveratu veninu, ér joculu — „monte“, celu mai hotiescu intre tóte jocurile. In bordelele aceste se intempla cele mai cumplite batai si fapte violente, cari inse aici suntu la ordinea dílei. Candu cine-va face cea mai mica miscare, din carea s'ar poté deduce, ca elu voiesce a pune man'a pe revolveru seuu pumnariu, atunci numai contrariulu seu, ci ori care din societate are dreptu a-lu impuscá la momentu, siguru findu, ca ori care juriu americanu 'lu va achitá sub cuventu, ca a

comisu fapt'a in stare de defensiune fortiata. In cimitierulu orasiului Julesburg din teritoriulu Colorado, langa calea fierata „Union-Pacific“ erau la anulu 1866 vre-o 74 morminte; dintre cei ce odichniau in ele repausulu de veci numai 3 morisera de mörte firësca, ceialalti toti fura seau „linciti“ (omoriti de poporu fora nici o judecata, fiindu prinsi „in flagranti“, adeca comitiendu o fora-de-lege), seau impus, seau intiepati, seau sinucisi; ei morira, cumu dicu Americanii, „nu in patu, ci in ciobotele loru“. Totu in acestu modu anarchicu a urmatu si colonisarea staturiloru Ohio, Illinois, Missouri si Iowa (a se ceti: Ilineis, Misurii, Aiove); abia cu 40—50 ani mai inainte nici in statele amintite vieti'a scciala nu erá mai regulata, de cumu este astadi in Preriele desierte dela apusu, si candu nu amu avé sub ochii nostri esemplele acestea, amu fi aplicati a crede, ca este imposibilu, cá in nóuele colonie se se stabilësca candu-va ordine, disciplina si dreptate. Si totusi nu trece multu, si „tréb'a se face“, si anume dintr'o causa förte naturala, — ómenii suntu necesitati a recurge la „ajutoriulu de sene“. Poporatiunea nóuei colonie adeca se sporesce si prin concursulu unoru ómeni activi, si asia cu tempulu incepe a predomni elementulu ordinei. Atunci se forméza unu „comitetu de vigilantia“, care lucra in ascunsu. Omenii batausi si pierde-véra suntu esilati sub amenintiare, ca neascultandu voru fi omoriti; furii, hotii, banditii si alti criminalisti suntu spendiurati fora crutiare. Dupa ce coloni'a s'a scapatu de aceste subiecte periculöse, comun'a cresce si se desvólta rapede, starile politice si sociale se consolidéza, spiritulu de intreprendere si bogati'a se adauge, se cladescu scóle si langa scóle biserici, cele cu concursulu fonduriloru scolastice ale statulu, aceste prin contribuiuri private dela membrii confessiuniloru respective. In aceiasi tempu vine si statulu si-si institue organele si deregatoriele sale. Cá de exemplu ne póte servi in privinti'a acést'a cetatea Denver, capital'a teritoriului Colorado, infintiatu la anulu 1861. (O provinci'a nóua, pana nu are 60.000 locuitori de ras'a alba, se numesce „teritoriu“; indata ce s'a completatu numerulu acést'a, se declara de „republica“ seau statu autonomu.) La anulu 1858 s'a formata aici prim'a colonia. Atrasi de abundanti'a metaleloru de totu feliulu a muntiloru din apropiare, incepura a se aduná si asiediá si aici ómeni din cei mai prapaditi, drojdiele statelorunite. La anulu 1866 Denver avea deja 4000 locuitori; comitetulu de vigilantia deja de multu facuse locu organelorulegale. La anulu 1872 numerulu locuitoriloru crescuse la 20.000; mai multe biserici, scóle, teatre, oteluri, ipodromuri etc. suntu proba invederata, ca starea sociala de odinióra s'a schimbatu cu totulu. Biserici adeca suntu 8, un'a cladita cu 24.000 dolari; din scóle mai superióre orasiulu are: 2 gimnasie publice si 3 private, unu seminaru si o academia romano-catolica etc.

DOMNII PRENUMERANTI,
cari suntu inca in restantia cu costulu abonamentulu pe semestrulu I din anulu acést'a, se binevoiesca a se achitá cátu mai curundu, cá se ne potemu impleni si noi obligamintele nóstre. *Red. „Scol. Rom.“*

Post'a redactiunei.

D-lui T. H. in O.: Ai reclamatu unu numeru din S. R. prin o epistola sigilata, pre carea inse ai prevediutu-o numai cu o marca de 2 cr.; astfelu amu trebuitu se platimu 8 cr. Reclamatiiunile se facu gratisu, si adeca: seau prin unu blanchetu tiparitu, ce se capeta dela posta anume spre scopolu acesta; totu gratisu, seau si prin o epistola propria, carea inse se se tramitia nesigilata si din afara de asupra adresei se se scrie: „Reclamatiiune“.

Concursu.

[5] 2—3

Pentru statiunea invetiatorésca din comun'a Sintesci, protopopiatulu gr. or. Fagetu, se escrie prin acést'a concursu cu terminulu pana la **29 Iuniu 1877**, candu va fi si alegerea.

Emoluneutele suntu: 315 fl. v. a., 8 orgii de lemne (din cari are a se incaldi si scól'a), 4 jugere de pamentu fenatiu, cortelu liberu cu gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu avisati, cá recursele loru instruate conformu dispusetiuniloru stat. org. bis. si adresate comitetulu paroch. din Sintesci, se-le subscérna Prea On. Domnu. Prot. **Atanasiu Ivanovicu** in Fagetu pana la terminulu pusu.

Sintesci, in 1 Iuniu 1877.

*In contielegere cu D-lu protopopu:
Comitetulu parochialu.*

Concursu.

[3] 2—3

Pentru statiunea invetiatorésca din comun'a Luncaniu, prot. gr. or. a Fagetulu, se escrie concursu cu terminulu de **siese septemani dela prim'a publicare in acést'a fóia**.

Emoluneutele suntu: 200 fl. v. a., 4 orgii de lemne, 2 jugere de livada, cortelu liberu cu 1/2 jugeru de gradina.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu avisati, cá recursele loru instruate in sensulu stat org. bis si adresate comitetulu parochialu, se-le subscérna Prea On. Domnu. **Atanasiu Ivanovicu**, protopopu in Fagetu.

In fine compentii au a-se infaciosiá intr'una din Dominici seau serbatori in comuna, spre a-si aratá desteritatea in tipicu si cantari.

Luncaniu, in 1 Iuniu 1877.

*In contielegere cu D-lu protopopu:
Comitetulu parochialu.*

Concursu.

[4] 2—3

Pentru statiunea invetiatorésca din comun'a Bichigiu, protop. gr. or. alu Fagetulu, se escrie concursu cu terminulu de **siese septemani dela prim'a publicare in acést'a fóia**.

Emoluneutele suntu: 300 fl. v. a., 8 orgii de lemne (din cari are a se inealdi si scól'a), cortelu liberu cu gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu avisati, cá recursele loru adresandu-le comitetulu parochialu, se le subscérna D-lui Prot. **Atanasiu Ivanovicu** in Fagetu.

Bichigiu, in 1 Iuniu 1877.

*In contielegere cu D-lu protopopu:
Comitetulu parochialu.*